

УДК 341.1 + 336.1

ЕКОНОМІЧНІ ТА ПРАВОВІ ПИТАННЯ УЧАСТІ УКРАЇНИ У МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ (НА ПРИКЛАДІ ГРУПИ СВІТОВОГО БАНКУ)

І. Грабинська, М. Грабинський

*Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, просп. Свободи, 18*

Досліджено організації, що є в структурі Світового банку. Проаналізовано правовий та економічний аспект участі України у групі Світового банку. Запропоновано шляхи удосконалення чинного законодавства України з метою ефективного використання коштів, отриманих в рамках проектів, що фінансуються Світовим Банком. Ключові слова: міжнародні економічні організації, Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Міжнародна фінансова корпорація, Світовий банк.

Вступ. На сьогодні Україна здійснює активну діяльність з реформування державної влади та органів місцевого самоврядування, енергетичної системи, економічного клімату та систем соціального захисту незахищених верств населення. Проте для такої модернізації та реформування необхідне залучення значних коштів, яких зазвичай в Україні не вистачає. Щоб допомогти державам у їхньому прагненні вдосконалення власних правових інститутів та економіки група Світового банку надає кредити (позики) для швидшої реалізації таких проектів.

Дослідженню питань міжнародних економічних організацій та участі України у їх діяльності присвячено праці таких відомих вітчизняних і зарубіжних учених, як Репецький В., Дунас О., Карнаков І., Рогач О., Юхимчук В. та ін.

Остаточне правове оформлення міжнародної фінансової системи відбулося після її інституціоналізації з огляду на створення Міжнародного банку реконструкції та розвитку, а також Міжнародного валютного фонду, укладенням міжнародних угод на валютно-фінансовій конференції ООН у Бреттон-Вудсі у 1944 році (США, Нью-Гемпшир) [7, с.10].

Співробітництво зі Світовим банком здійснюється на основі прийнятої у лютому 2012 року нової «Стратегії партнерства з Україною на 2012-2016 роки». Ця Стратегія спрямована на допомогу Уряду у реалізації програми економічних реформ та інтеграції з ЄС. [9].

Група Світового банку є найактивнішим і найбільшим серед міжнародних донорів партнером України, який надає їй широкомасштабну і багатосекторальну допомогу як фінансового, так і технічного характеру. Члени Групи Світового банку відіграють провідну роль серед інших донорів України у відновленні і розбудові потенціалу ключових секторів економіки, впровадженні структурних реформ економіки та розвитку інституційної інфраструктури. Світовий банк співпрацює як з урядом, так і безпосередньо з підприємствами та неурядовими

організаціями. Однак кредити Банку не можна назвати повністю пільговими, оскільки сам Банк залучає кошти на міжнародному ринку капіталів. У структурі співпраці Банку з Україною інвестиційні проекти поки що мають дуже незначну вагу. Виконання своїх програм в Україні Група Світового банку ставить у залежність від виконання Україною вимог МВФ [11, с.722].

Слід відзначити, що участь держави у групі Світового банку завжди тісно пов'язана із участю з Міжнародним валютним фондом. Тому при аналізі науковці часто називають ці організації – Бреттон-Вудською системою.

Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР). Україна вступила до Міжнародного банку реконструкції та розвитку 3 вересня 1992 року відповідно до Закону України №2402-ХІІ «Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій» [1; 3; 6].

Головною установою Світового банку є Міжнародний банк реконструкції та розвитку, що був створений у 1944 році. Це одна з найбільших і найвпливовіших у світі міжнародних фінансово-кредитних установ. Членство у МБРР є відкритим для всіх членів МВФ [6].

Однією із вагомих причин усвідомлення необхідності співпраці з міжнародними фінансовими організаціями були тогочасні нагальні потреби, пов'язані з розгортанням в Україні політичних та економічних трансформаційних процесів та пошуком ефективної стратегії ринкових змін, а вагомим впливом на державний апарат та на реалізацію стабілізаційної політики має кредитування МБРР, що виявляється у фінансуванні програм галузевої адаптації та структурної перебудови. Загалом структурне регулювання є основною умовою у процесі надання позик МБРР [13, с.162].

Як вже зазначалось вище, реформування держави, її законодавства та органів значним чином залежить від джерела фінансування таких реформ та цілей, яких прагне досягнути «інвестор».

Цілями Міжнародного банку реконструкції та розвитку щодо фінансування реформ в Україні визначено:

- сприяння реконструкції і розвитку території його членів шляхом інвестування капіталу для відродження економік, зруйнованих війною;
- сприяння інвестуванню іноземного капіталу шляхом гарантування або участі у позиках та інших інвестиціях, що здійснюються іноземними інвесторами;
- сприяння довгостроковому збалансованому зростанню міжнародної торгівлі та підтримки рівності і збалансованості у розрахункових балансах шляхом заохочення міжнародного інвестування у розвиток виробничих ресурсів своїх членів [2; 6].

Найбільш продуктивними та ефективними у цьому співробітництві були періоди 1996 – 1998 роки та 2007 – 2011 роки. Особливо варто звернути увагу на 1996 – 1998 роки, адже саме тоді відбувалось закладення основ сучасної української економіки та політики, а кошти, що були отримані від міжнародних фінансово-кредитних організацій, у тому числі і від МБРР, відіграли важливу роль у становленні та розвитку фінансової системи молодій демократичній державі у центрі Європи [13, с.164].

Тому становлення економіки (а отже і політико-правового устрою) незалежної України головним чином залежала від коштів міжнародних економічних

організацій, що вказує на те, яким рушійним інструментарієм для держави і права вони володіють.

Міжнародна фінансова корпорація (МФК). Україна стала повноправним членом Міжнародної фінансової корпорації 18 жовтня 1993 року відповідно до Закону України від 3 червня 1992 року №2402-ХІІ «Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій» [1; 3].

Міжнародна фінансова корпорація поряд з МБРР входить до групи Світового банку. Ця міжнародна організація була створена 1956 року з ініціативи США. Корпорація має на меті сприяти економічному розвитку шляхом підтримки зростання продуктивності приватного підприємництва у країнах-членах корпорації, передусім у найменш розвинених регіонах, що доповнює діяльність МБРР. У співпраці з приватними інвесторами корпорація допомагає фінансувати створення, вдосконалення і розширення приватних підприємств з високою продуктивністю, що сприятиме розвитку країн-членів корпорації завдяки капіталовкладенням без гарантій їх погашення відповідними урядами. Членами корпорації можуть бути лише члени МБРР [6].

Діяльність Міжнародної фінансової корпорації в Україні обмежується технічною допомогою. В основному МФК управляє коштами донорських програм допомоги сектору малих і середніх підприємств, включаючи полегшення доступу малих і середніх підприємств до джерел фінансування та сприяння земельній реформі. Крім того, МФК співфінансувала два проекти Світового банку, виступає партнером в проекті організації Банку мікрофінансування. МФК також запроваджує проекти з приватизації, розвитку підприємництва та земельної реформи. Також МФК підтримує розвиток приватного сектора в Україні, здійснюючи прямі інвестиції та надаючи технічну допомогу [11, с.720].

Міжнародна фінансова корпорація лише опосередковано впливає на державно-правові інститути, адже забезпечуючи та фінансуючи діяльність певних підприємств, держава отримує додаткові надходження до бюджету від діяльності таких підприємств через податки та розвиток тих галузей економічної діяльності, метою фінансування яких і були прямі інвестиції від МФК.

Багатостороння агенція з гарантування інвестицій (БАГІ). Україна стала повноправним членом Багатосторонньої агенції з гарантування інвестицій 27 липня 1994 року відповідно до Закону України від 3 червня 1992 року №2402-ХІІ «Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій» [1; 3].

Країни-члени Світового банку створили у 1988 році Багатостороннє агентство з гарантій інвестицій, що страхує капіталовкладення від політичного ризику, на випадок експропріації, війни, зриву контрактів, інших форс-мажорних обставин. Головним завданням БАГІ є стимулювання потоку інвестицій на виробничі цілі між країнами – членами та особливо в країни, що розвиваються, доповнюючи таким чином діяльність МБРР, МФК та інших міжнародних фінансових організацій. Членами БАГІ можуть бути лише члени МБРР [6].

Багатостороння агенція з гарантування інвестицій на сьогодні веде в Україні лише одну операцію. Однак якщо умови інвестиційного клімату в Україні

поліпшаться, Агентство буде готове розширити свою присутність в Україні. Наразі БАГП розглядає можливості здійснення нової невеликої операції і може стати разом з МФК потенційним партнером у програмі сприяння конверсії промисловості високих технологій [11, с.722].

Задля поліпшення умов інвестиційного клімату Україна постійно вдосконалює інвестиційне законодавство, зокрема закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність».

Варто зазначити, що таке вдосконалення законодавства має на меті не лише розширення діяльності Багатосторонньої агенції з гарантування інвестицій в Україні, але й збільшення обсягу надходжень іноземних інвестицій в підприємства України усіх форм власності, а особливо в приватні підприємства, адже розвиток таких підприємств зумовлює ріст надходжень до Державного бюджету, збільшує кількість робочих місць, підвищує вартість робочої сили, а отже і розмір заробітної плати, тощо. Це все дозволяє змінити та удосконалити податкову, соціальну та економічну діяльність держави, а отже і впливає на державно-правовий апарат.

Міжнародна асоціація розвитку (МАР). Україна стала повноправним членом Міжнародної асоціації розвитку 27 травня 2004 року відповідно до Закону України від 3 червня 1992 року №2402-ХІІ «Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій» [1; 3].

Міжнародна асоціація розвитку була створена як філія МБРР у 1960 році. Метою асоціації є підтримка економічного розвитку, збільшення продуктивності і життєвих стандартів життя у менш розвинутих країнах світу, що є членами асоціації, в особливості запровадження фінансування для задоволення важливих потреб їх розвитку на сприятливіших умовах для балансу платежів, ніж надаються звичайними кредитами і таким чином продовження завдання розвитку МБРР та підтримки його діяльності. Для досягнення поставленої мети МАР надає безпроцентні кредити на 35-40 років. Погашення кредитів починається з 11-го року після початку їх використання. МАР стягує 0,75% комісійних. Членами асоціації можуть бути лише члени МБРР [6].

Діяльність Міжнародної асоціації розвитку є надзвичайно важливою для менш розвинутих країн світу, адже допомагає підняти темпи економічного зростання шляхом надання кредитів на спеціальних умовах, що є більш лояльними, ніж умови МБРР.

Проте, слід звернути увагу на те, що обов'язковою умовою для членства у МАР є членство у МБРР. Це означає, що кредитування Міжнародної асоціації розвитку відіграє лише факультативний характер, порівняно із фінансовими механізмами, які запроваджуються Міжнародним банком реконструкції та розвитку, а отже їх завданням є допомога у реалізації планів МБРР.

Оскільки отримання тих чи інших позик від міжнародних (міждержавних, міжурядових) організацій зобов'язує державу на виконання умов відповідного міжнародного договору, то повернення кредиту є важливою умовою розвитку подальших міжнародних відносин держави. Тому, за загальним правилом, держава намагається задіяти всі механізми для такого повернення. Звідси випливає, що тягар погашення боргу покладається на Державний бюджет, а отже, змушує державу до ухвалення непопулярних податкових законів.

Міжнародний центр з врегулювання інвестиційних спорів (МЦВІС). МЦВІС є автономною міжнародною установою, створеною відповідно до Конвенції про врегулювання інвестиційних спорів між державами та громадянами інших держав (МЦВІС або Вашингтонська конвенція), до якої входять більш, ніж 140 держав-членів. Конвенція встановлює мандат, організацію та основні функції МЦВІС. Основною метою МЦВІС є надання можливості для примирення, а також арбітраж міжнародних інвестиційних спорів.

Конвенція МЦВІС є багатостороннім договором, що був сформульований виконавчими директорами Міжнародного банку реконструкції та розвитку (Світовий банк). Конвенція була відкрита для підписання з 18 березня 1965 року і набула чинності 14 жовтня 1966 року.

Метою конвенції є зняття основних перешкод задля звільнення міжнародних потоків приватних інвестицій через некомерційні ризики і відсутність спеціалізованих міжнародних методів врегулювання інвестиційних спорів. МЦВІС був створений відповідно до Конвенції, як безсторонній міжнародний форум з наданням коштів для вирішення правових спорів, що виникають з права сторін, шляхом погоджувальних або арбітражних процедур. Звернення до ICSID об'єктів здійснюється завжди лише за згодою сторін.

Кількість членів, значна завантаженість та численні посилання на рішення арбітражних установ у спорах щодо інвестиційних договорів та нормативно-правових актів свідчать про те, що МЦВІС відіграє важливу роль в області міжнародних інвестицій та економічного розвитку.

Сьогодні, МЦВІС вважається провідною міжнародною арбітражною установою, основним завданням якої є врегулювання співпраці між інвесторами та державою [4].

Висновки. З наведеного вище можна зробити наступні висновки. Співробітництво зі Світовим банком здійснюється на основі прийнятої у лютому 2012 року нової «Стратегії партнерства з Україною на 2012-2016 роки». Ця Стратегія спрямована на допомогу Уряду у реалізації програми економічних реформ та інтеграції з ЄС.

Необхідно переглянути норму Закону України від 3 червня 1992 року «Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій» з метою зміни положення щодо розпорядження коштами. Слід надати можливість окрім Міністерства фінансів України розпоряджатися коштами і органам місцевого самоврядування задля швидшої реалізації проектів і уникнення бюрократичного зловживання посадових осіб у центральних органах виконавчої влади.

Позики, які надаються Світовим банком, зобов'язують Україну (чи будь якого іншого позичальника) до виконання проекту, проте така позика є лише допомогою у реалізації і в жодному випадку не є єдиним джерелом фінансування. Тому ми вважаємо, що частка участі України у фінансуванні проектів лише у розмірі 13% є недостатньою і мала б бути вищою.

1. Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій

- [Текст]: Закон України // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 33. - 18.08.1992. - стаття 474.
2. Статті Угоди 1945 р. (Про Міжнародний Банк Реконструкції та Розвитку) [Текст] // Законодавство України. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996_028
 3. Єдиний державний реєстр Міжнародних організацій, членом яких є Україна // Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://mfa.gov.ua/mediafiles/files/international_organizations/edrmo2014.doc
 4. About ICSID / International Centre for Settlement of Investment Disputes. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://icsid.worldbank.org/ICSID/FrontServlet?requestType=CasesRH&actionVal=ShowHome&pageName=AboutICSIDHome>
 5. World Bank Group. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://worldbank.org/>
 6. Група Світового банку / Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=35741
 7. Дунас О.І. Правовий статус міжнародних фінансових організацій [Текст]: автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.11 / Оксана Ігорівна Дунас; В.о. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К. : Б. в., 2009. – 20 с.
 8. Інформаційна довідка щодо історії співпраці з Міжнародним валютним фондом / Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. - [Електронний ресурс].
 9. Інформаційна довідка щодо співробітництва України з Міжнародним банком реконструкції та розвитку / Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=294420&cat_id=48396
 10. Карнаков І.А. Проблеми багатовекторної інтеграції України в систему міжнародних економічних зв'язків у сучасних умовах / І.А. Карнаков. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10kiazsu.pdf>
 11. Міжнародні фінанси: Підручник [Текст] / О.І. Рогач, А.С. Філіпенко, Т.С. Шемет та ін.; за ред. О.І. Рогача. - К.: Либідь, 2003. - 784 с.
 12. Світовий банк в Україні: 20 років партнерства / The World Bank Group Website. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.worldbank.org/uk/news/feature/2012/09/27/world-bank-ukraine-20->
 13. Юхимчук В. Розвиток відносин України та МБРР [Текст] / В.Юхимчук // Міжнародні відносини і туризм: сучасність та ретроспектива: збірник матеріалів Першої міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених. – 2010. - Вип.3. - с. 162-165.

ECONOMIC AND LEGAL ISSUES OF UKRAINE'S PARTICIPATION IN INTERNATIONAL ECONOMIC ORGANIZATIONS (ON THE WORLD BANK GROUP'S EXAMPLE)

I. Hrabynska, M. Hrabynskyi

Ivan Franko National University of Lviv, Prospect Svobody 18, UA-79008, Ukraine

The organization, which is in the structure of the World Bank. Analysis of the legal and economic aspects of Ukraine's participation in the World Bank Group. The

ways of improving the current legislation of Ukraine in order to effectively use funds received under projects funded by the World Bank.

Keywords: international economic organizations, International Bank for Reconstruction and Development, International Finance Corporation, World Bank.

**ЭКОНОМИЧЕСКИЕ И ПРАВОВЫЕ ВОПРОСЫ УЧАСТИЯ УКРАИНЫ В
МЕЖДУНАРОДНЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ОРГАНИЗАЦИЯХ (НА
ПРИМЕРЕ ГРУППЫ ВСЕМИРНОГО БАНКА)**

И. Грабинская, М. Грабинский

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
г. Львов, просп. Свободы, 18*

Исследованы организации, являющиеся в структуре Всемирного банка. Проанализирован правовой и экономический аспект участия Украины в группе Всемирного банка. Предложены пути совершенствования действующего законодательства Украины с целью эффективного использования средств, полученных в рамках проектов, финансируемых Всемирным Банком.

Ключевые слова: международные экономические организации, Всемирный банк, Международный банк реконструкции и развития, Международный валютный фонд.